

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د مولانا سعید افغانی د سولې او تفاهم، نشراتی ارگان

www.said-afghani.org

آزاده، ټولنیزه، علمی، فرهنگی و نشراتی ارگان

Dr.Said Afghani

د مولانا سعید افغانی: آزاده، ټولنیزه، علمی، فرهنگی او نشراتی ارگان ته بڼه راغلاست!

پرهان الدین «سعیدی»

تاریخ نشر: 19 می 2026 میلادی

حکمت چیست؟

حکمت دنیا فزاید ظن و شک - حکمت دینی پرد فوق فلک
مولانا جلال الدین محمد «بلخی»

حکمت: در ادبیات «علم، دانش، خرد، فرزاندگی، پند، اندرز، حلم، بردباری، راستی، درستی و کلام موافق حق» را گویند. مترادف حکمت: «دانایی، خردمندی، ذکاوت و هشیاری» است؛ متضاد حکمت: «نادانی، جهالت و حماقت» و جمع حکمت: «حکم» میباشد.

فلاسفه یونان بوستان: حکمت را نقطه اوج کمال انسانی؛ زیستن، شناخت حقیقت و دستیابی به فضیلت تلقی میکردند. چنانچه: سقراط: حکمت را تلاش و جستجوی برای حقیقت تعریف کرده؛ افلاطون: حکمت را بالاترین فضیلت در شناخت حقایق و توسل به سعادت حقیقی میدانست و همچنان ارسطو: حکمت را «دانش حقایق هستی» خوانده و آن را به «حکمت نظری و حکمت عملی» تقسیم نموده است.

- حکمت در آئین زردشتی: به اساس اخلاق «پندار، گفتار، کردار نیک» بنا شده است؛ حکمت در آئین بودایی: درک عمیق، مستقیم و شهودی از ماهیت واقعی هستی است و حکمت در آئین هندو: دانش حقیقی «ویدیا» و معرفت عالی «جنانا» نامیده شده است.

- حکمت در ادیان ابراهیمی: به معنای دانش الهی، نور الهی و شناخت حقایق هستی مسما شده و خاصاً دین مبین اسلام که دین «علم، قول و عمل» است در رابط حکمت معتقد است که: حکمت «نوری» الله سبحانه و تعالی میباشد و ارکان اصلی آن: «شناخت حقایق هستی، شناخت الله تعالی و درک اسرار عالم» بوده و حتی قران کریم بنام «حکمت، حکیم و کتاب» مسمی شده است.

حکمت در تصوف و عرفان: دانش عمیق و شهودی است که از طریق تهذیب نفس، مشاهده قلبی و تجلی نور الله تعالی حصول میگردد و صوفیان اعتقاد دارند که: حکمت؛ دانش و معرفت عمیق قلبی «شهود» است که از طریق تهذیب نفس و عشق حقیقی به الله تعالی عزیز، کسب میشود.

شیخ الاسلام خواجه عبدالله انصاری «هروی»؛ برای حکمت سه درجه «دیدن، گفتن و زیستن» تعیین کرده و آن را به شرح ذیل تعریف مینماید: «حکمت آن نور است که شعاع آن بر توزند،

زبان به صواب ذکر بیاراید، و دل به صواب فکر بیاراید و ارکان به صواب حرکت بیاراید، سخنی که گوید به حکمت گوید، دلها رباید، جانها را صید کند، فکرت که کند به حکمت کند، باز وار پرواز کند و در ملکوت اعلی جولان کند و جز در حضرت عنایت آشیان نسازد».

الهی!

- میدانم که حکمت « علم » و « آئینه دل » است ! آن آئینه دل که با « صیقل دل و تهذیب نفس » منجر شده و در آن « نور حق و علم حقیقی » تجلی کرده و راه وصول به سرچشمه حقیقت، خیر و سعادت ؛ آدمی میشود.

- میدانم که حکمت « معرفت یقینی حق تعالی » است: آن معرفت یقینی؛ که بنابر مرحمت الهی توام با « علم الیقین، عین الیقین و حق الیقین » کسب میشود.

- میدانم که حکمت « نور » است: آن نور الهی که بر علاوه « فطرت و علم اکتسابی »؛ با صیقل دادن آئینه دل توام با: « عشق حقیقی ، تزکیه نفس، تواضع و فروتنی، اخلاق حمیده ، صبر و پایداری، شکرگزاری، امانت داری، تکبر و غرور، بندگی و عبادت خالصانه ، عطش ادراک حقایق و... » بنام حکمت الهی « علم لدنی »؛ مستقیم به قلب « صدر » آدمی، بخشیده و متجلی میشود.

پس؛ آی الله تعالی حکیم و با حکمت!

با لطف و رحمت خویش؛ قلبم را با « نور حکمت » منور ساز تا از عیوب ، جهل و رذایل نفسانی پاک گردد و با بصیرت سالم ، با نیت پاک، با اقوال، احوال و کردار صالح ؛ به سوی صلاح ، خیر و سعادت انسانی؛ هدایت نیکی شوم.

امین یا رب العالمین

منابع و مأخذ:

- سوره البقرة ؛ ایه مبارکه « ۲۶۹ » در مورد حکمت و خیر فراوان الله سبحانه و تعالی.
- سوره الکهف؛ ایه مبارکه « ۶۵ »: در مورد « علم لدنی » و داستان حضرت موسی « ع ».
- سوره لقمان ؛ آیات مبارکه « ۱۲ - ۱۹ »: در مورد حکمت و نصایح لقمان حکیم .
- سوره الأنفال ؛ ایه مبارکه « ۲۹ »: در مورد اینکه الله تعالی برای شما قدرت تشخیص میدهد.
- سوره الزمر؛ ایه مبارکه « ۲۲ » : مورد گشادن صدر و تجلی نور الهی در دل.
- سوره البقرة ؛ ایه مبارکه « ۲۳۱ »: در مورد نام بردن قرآن کریم به « کتاب و حکمت » .
- صد میدان: خواجه عبدالله انصاری: صفحه « ۲۵ » سه درجه حکمت: « دیدن ، گفتن و زیستن ».
- کشف الاسرار و عدة الابرار « تفسیر خواجه عبدالله انصاری »: ابوالفضل رشیدالدین میبدی، صفحه « ۳۸۵ » ، تفسیر سوره بقره ، ایه « ۲۶۹ » در مورد تعریف حکمت.
- کتاب شیخ الاسلام خواجه عبدالله انصاری هروی : مولف داکتر محمدسعید « سعید افغانی » ، صفحات « ۲۱۷ و ۳۱۳ » در مورد علم حکمت.
- الاشارات والتبیهات ابن سینا: مولف مولانا سعید افغانی صفحات « ۶۸ - ۷۰ » در مورد حکمت.
- تفسیر احمد: مولف مولانا امین الدین « سعیدی » ، جزء « اول ، دوم و سوم » ، صفحه « ۴۷۸ »
- سوره البقره ، ایه « ۲۶۹ » تفسیر و بیان حکمت.
- گزیده کیمیای سعادت : امام محمد غزالی ؛ صفحه « ۲۶ - ۳۱ » در مورد معرفت یقینی.
- شعر مولانا جلال الدین بلخی: مثنوی معنوی، دفتر دوم ، بخش « ۹۲ » در مورد حکمت.
- فرهنگ زبان فارسی: دکتر مهشید « مشیری » صفحه « ۳۷۲ » در مورد حکمت.
- فرهنگ فارسی عمید: تالیف حسن « عمید » صفحه « ۴۱۳ » در مورد حکمت.

بازگشت به صفحه اصلی - www.said-afghani.org